

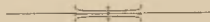
„OM CHRISTUS WIL!”

Een noodkreet uit het land der Martelaren.

DOOR

D. ALCOCK,

Schrijfster van „De Spaansche Broeders”, enz.

NIJKERK,
G. F. CALLENBACH.

„Om Christus' wil!”

Een noodkreet uit het land der Martelaren.

Er bestaat eene oude legende, die verhaalt, hoe Hem, die tot het Zijne kwam, maar dien de Zijnen niet hebben aangenomen, door een heiden een tehuis, eene schuilplaats en een' troon werd aangeboden. Ofschoon wij natuurlijk niet instaan voor de echtheid van den brief van koning Abgarus aan onzen Heiland, noch voor die van het antwoord onzes Heeren aan hem, toch is het een feit, dat de koning van Edessa bestaan heeft, en dat men nu nog zijn graf aanwijst, even buiten het schoone kleine stadje, dat hij aanbood met onzen Heer te deelen, — het is nu bekend onder den naam van Urfa, en velen meenen dat het oorspronkelijk geweest is het bekende Ur der Chaldeeën, de plaats, waar Abraham geboren is. Tijdens het leven van onzen Heer op aarde heeft Hij nooit de poorten dier stad overschreden, maar in den rechten zin van het woord, is Hij in den laatsten tijd in haar en hare omgeving zeer persoonlijk tegenwoordig geweest.

In gindsche streken, die wij thans kennen onder den naam van Armenië, werd het Evangelie reeds in de vroegste tijden gepredikt; men beweert het eerst door de Apostelen Thaddeus en Bartholomeus. Maar het zaad dat zij hadden uitgezaaid, schoot eigenlijk

pas wortel tegen het einde der derde eeuw, toen God een gezant van koninklijken bloede en heldhaftig karakter — Gregorius den Verlichten — verwekte, dien de Armeniërs immer sinds als hun bijzonderen Apostel en den Stichter hunner kerk hebben beschouwd. Door zijnen invloed waren zij het eerste volk, dat de leer van Christus openlijk als hun Staatsgodsdienst erkende — in het jaar 302 N. C. —, tien jaren vóordat Constantijn het vlamvend kruis aan den hemel zag. Naar Gregorius heeft de Volkskerk den naam van Gregoriaansche kerk aangenomen. Het wil ons toeschijnen, dat zijne persoonlijkheid er den stempel op heeft gedrukt van zijn eigen eenvoudig geloof, dat even ver verwijderd is van de bovenzinnelijke spitsvondigheid der Grieken, als van de wettische opvatting der Romeinen. Zijn zoon is tegenwoordig geweest bij de Kerkvergadering te Nicéa en heeft vandaar de Geloofsbelijdenis mede teruggebracht, die wij allen belijden. Gregorius ook kon er zich mede vereenigen en schreef er onder: „Maar wij, laat ons Hem verheerlijken, Die was voor alle eeuwigheid, erkennende de Heilige Drieëenheid: God, Vader, Zoon en Heiligen Geest, nu en van eeuwigheid tot eeuwigheid.” Zijne volgelingen bezorgden Armenië een der grootste zegeningen, eene bewonderenswaardige vertaling der Heilige Schriften.

Het spreekt haast vanzelf, dat de geschiedenis van een Christenvolk, hetwelk zich aan alle kanten omringd ziet door heidenen, er eene moet zijn van voortdurenden strijd en lijden. In de zesde eeuw ondergingen de Armeniërs reeds een vreeselijken vuur- en bloeddoop. Zij waren toen onderworpen aan het Perzische juk,

en hun koning eischte van hen, dat zij vuuraanbidders zouden worden. Wij kennen geen edeler en grootscher woord in de gansche geschiedenis der volkeren, dan hun antwoord. De afgezanten, die de gansche natie vertegenwoordigden, spraken tot den koning en zeiden: „Niets zal er ons toe brengen, ons geloof te verzaken, noch menschen, noch engelen, noch vuur, noch zwaard, noch water, noch eenige denkbare vervolging. Aan U is de macht ons te martelen, ons past de onderwerping; U behoort het zwaard, ons den nek, dien gij treffen wilt. Wij zijn niet beter dan zij, die ons zijn voorgedaan, die hun goed en bloed voor hunne overtuiging hebben veil gehad. Vraag ons niet meer, want het verbond onzes Geloofs is niet met menschen, maar met den eeuwigen God.” Zij ondervonden de gevolgen van hun antwoord. Hun land werd te vuur en te zwaard verwoest, de bodem werd gedrenkt met het bloed van ontelbare martelaren, maar — het bleef een Christenland. En dat is het immer sinds dien tijd gebleven, ofschoon het nog vreeselijker lijden heeft doorgemaakt, en een doodstrijd heeft gekend zoo hevig en zoo lang, dat geen woorden hem beschrijven kunnen.

Toen volgde de tijd der invallen van de Mahomedanen in het Oosten. Eerst kwamen de Saracenen; op hen volgden de Turken. Armenië, zoowel als alle omliggende landen, werd onder den vloed bedolven, maar de Armeniërs alleen hebben hun onafhankelijkheid, hun Volkskerk en hun Christelijk geloof behouden. Wij moeten tal van jaren, rijk aan allerlei gebeurtenissen overslaan, en volstaan met te zeggen, dat indien men hunne geschiedenis tot in de kleinste

bijzonderheden vertelde, het eerst duidelijk zou uitkomen, hoe oneindig veel het Christendom in zijn strijd tegen den Islam, verplicht is aan die dappere kampvechters voor het geloof in het verre Oosten. Hun licht is nooit uitgedoofd of van hen weggenomen, al brandde de vlam ook menigmaal flauw en duister.

In de laatste tijden echter heeft hun licht weer helderder gestraald. Het is nu ongeveer zestig jaren geleden, dat eenige Christenen in Amerika begonnen om geregeld zendelingen, die zich met hart en ziel op hunne taak toelegden, naar Aziatisch Turkije te zenden. Hun oogmerk was de Turken te bekeeren. Maar God heeft het anders gewild. Het hart van den Turk is hard als een molensteen; hij lachte luide om het Evangelie en spotte er mede, terwijl hij van zijn kant pogingen in het werk stelde om „de dragers van den hoed,” zooals hij hen noemde, tot den Islam te bekeeren. Zoo kwam het, dat van lieverlede de zendelingen zich tot de Christenen in hunne omgeving wendden. Zij kwamen tot de overtuiging dat deze zeer onwetend en zeer bijgeloovig waren: — maar was dat wonder, wanneer men weet, dat de toegang tot de scholen hun verboden is, en dat zij totaal zijn uitgesloten van iedere gelegenheid tot ontwikkeling of vooruitgang? En toch hadden zij niet te vergeefs de waarheid, voor zoover zij hun bekend was, met zoo veel trouw verdedigd. De Amerikanen openden overal scholen voor hen, die zij met veel ijver bezochten. Het licht verspreidde zich meer en meer, en iedereen verwelkomde de prediking van het Evangelie met evenveel vreugde. De aanhangers van de leer der zendelingen begon men langzamerhand met den naam

van Protestanten te betitelen, en voor zoover het mogelijk was, ontstond er van lieverlede eene levende, ijverige Protestantsche Kerk, met voorgangers en gemeenten, door het geheele land verspreid. Maar zelfs hiertoe beperkten zich de zegeningen niet. Evenals in Engeland ten tijde van Whitefield en Wesley, deelde ook de Volkskerk mede in den voorspoed. Hij, Wiens weg door de zee voert, en Wiens pad door diepe wateren gaat, liet Zijn volk niet zonder buitengewone voorbereiding voor den dag van buitengewone beproeving. Toen eindelijk die dag was aangebroken stonden Protestanten en Gregorianen schouder aan schouder, en waren beiden even bereidwillig om voor den Naam van Christus hun leven te geven.

Het is de gewone manier der Mahomedaansche overwinnaars om den overwonnenen drieërlei voorstellen te doen — den Islam aannemen, of den dood, of levenslange slavernij. Zij, die het laatste aannamen, werden voortaan beschouwd, volgens den wil van God en Zijn Profeet, naar lichaam en ziel het eigendom hunner overwinnaars te zijn. Van den wil Gods — Allah's wil, zooals zij zeggen — denken en spreken zij veel, zelfs zijn zij in waarheid begeerig naar dien wil te leven, doch helaas kennen zij dien niet als een rechtvaardigen, liefdevollen, heiligen wil. Zij nemen integendeel aan, dat volgens dien wil de bezittingen zoowel als de personen van alle „ongeloovigen” hun worden toegewezen, en dat het hun niet alleen geoorloofd, maar zelfs bevolen is, om aan die ongelukkigen tot hunne laagste hartstochten toe te koelen.

Lang en droevig zou het verhaal zijn van al het

lijden der Armeniërs door de eeuwen heen onder het juk der Turksche heerschappij, indien wij het konden mededeelen. Maar nu is de laatste druppel in hun lijdensbeker gestort en vloeit die over. Naar de woorden van een hunner eigen geloofsgenooten: „heeft men bij de vernietigende verdrukkingen en vervolgingen van zoovele eeuwen, thans gevoegd de afschuwelijkste wandaden, te vreeselijk om onder woorden te brengen, door het fanatieke geweld der Mahomedaansche overheid bedreven.”

Wél mag men spreken van wandaden, die niet onder woorden te brengen zijn! Weten onze vrienden, — zelfs de Christenen onder hen — wel, wat wij bedoelen, wanneer wij spreken van de Armenische gruwelen? „Moord” is zoo’n vage uitdrukking; men kan er even goed den dood van een twaalftal personen mede bedoelen, als den dood van een duizendtal. Maar hier beteekent het, — wij weten het uit de betrouwbaarste bronnen — den dood van ongeveer *drie maal honderd duizend* slachtoffers.

En dan ging de dood vergezeld met de afgrijselijkste folteringen en de ondenkbaarste beledigingen. Het zou ons niet mogelijk zijn, ééne volksgeschiedenis te vinden, die in gruwelen met deze overeenstemde. Zelfs het bloedbad van den St. Bartholomeusnacht verbleekt er bij; de wreedheden van Alva in de Nederlanden hadden plaats op veel kleiner schaal, en slechts de vreeselijke slachting onder de Albigenzen, zooveel eeuwen geleden, zou er eenigszins aan herinneren. En dit alles is pas onlangs gebeurd!

Het eerste bloedbad was, naar wij gelooven, in Juni 1894. En van dien datum af, met kleine tusschenpoozen van verademing, duurden de moordtooneelen

door het geheele land voort tot September 1896 — gedurende een tijd van twee jaar en drie maanden. Sedert dien tijd — dat is dus nu gedurende twee jaren — zijn er wel is waar geen moorden op groote schaal meer gepleegd, maar daarentegen, hoeveel sluipmoorden, hoe ontelbaar vele onschuldige slachtoffers, die den dood vonden in den kerker, hoeveel voorbeelden van gruwzame beledigingen, rooverijen en geweldplegingen!

Wij kunnen het niet te duidelijk en niet te dikwijls herhalen, dat al die slachtoffers als *Christenen* zijn gestorven. Iedereen, wien de naam van Christus dierbaar is, zou men dat willen toeroepen. Het is waar, dat, indien zij Christenen en geen Armeniërs waren, zij niet gedood zouden zijn, maar even zoo waar is het, dat indien zij Armeniërs en geen Christenen geweest waren, men hen ook in het leven had gelaten. Zij die in hun angst voor den dood het Christelijk geloof verzaakten en den Islam aannamen werden gespaard. Zij leven nog.

Het is den Moslem door de wet verboden een geloofsgenoot te dooden, en hij gehoorzaamt blindelings aan die wet.

Het zij verre van ons om al dien ongelukkigen slachtoffers, welke in die moordtooneelen het leven lieten, den eere naam van Martelaren te geven. Maar er is een groot aantal onder hen, oneindig veel grooter dan menigeen denken zou, wien deze naam zonder den geringsten twijfel toekomt; mannen, vrouwen en kinderen zelfs, die gedood werden, en op de wreedste manier gemarteld, alle verzachting van de hand wijzend, omdat zij van onzen Heer getuigden en weigerden

hun leven te koopen door de verloochening van den Naam, die ons allen dierbaar is. Immer liet men hun die keus; in vele gevallen zelfs drong men er ten sterkste op aan; men hield niet op hun te zeggen, dat het herhalen van enkele woorden, of het opsteken van één enkelen vinger zou beschouwd worden als hun aanneming van den Islam, die hen van den dood zou redden. Voorbeelden zonder tal dringen zich aan mij op. In een der steden hadden de Turken de meeste inwoners in de groote kerk en het daarom heen gelegen kerkhof opgesloten, terwijl zij hun één nacht bedenk-tijd gaven om te kiezen tusschen den Islam en den dood. In het begin weifelden enkelen. „Zou God werkelijk zoo toornig op mij zijn, indien ik even, om mijn leven te redden, één vinger opsteek?” vroeg de een. „Voor mijzelf zou ik het nimmer doen,” sprak een ander, „maar mijne vrouw — mijne kinderen — wat moet er van hen worden?” Toen stond een der aanwezige predikanten op, en zijne stem verheffend, vermaande hij allen hunnen God getrouw te blijven. Gedurende den geheelen langen nacht bad hij met hen, sprak hun moed in en troostte hij hen. En zoo duidelijk bleek het, dat Christus in die uren met Zijn volk was, dat toen de morgen aanbrak en de Turken de poort openden, elk der aanwezigen kalm naar buiten trad, door de dubbele rij gewapende Muzelmannen met opgeheven hoofd heenschreed, en zich zonder aarzeling aan den dood overgaf.

In een andere plaats, een dorp, werden 45 jonge mannen, door de overheidspersonen „opgeroepen.” Zij wisten welk lot hun wachtte, dus omhelsden zij hunne ouders en vrienden, die niet ophielden hen te

vermanen hunnen God getrouw te blijven. Men bracht hen aan den oever van een der rivieren in de nabijheid en stelde hen toen voor de keus. Allen bleven hunne overtuiging getrouw en ondergingen den marteldood op twee of drie hunner na, wien het temidden der algemeene verwarring gelukte te ontsnappen en die de treurige mare aan de achtergebleven betrekkingen konden mededeelen.

Men zou gansche boekdeelen kunnen vullen met de levensgeschiedenissen van enkele personen, en wanneer eenmaal in de toekomst een boek aan allen die den marteldood ondergingen, gewijd is, betwijfel ik het niet, of onze kindskinderen zullen met bevende harten weenen over al die boekdeelen vol lijden. De tijd zou ons ontbreken om de ontelbare voorbeelden van moed aan te halen, maar wij kunnen als bewijs twee der meest uiteenloopende getuigenissen aanvoeren, — die van een oud man en van een kind. In Khagzan, beval men den eerwaardigen Aartsbisschop der Armenische Kerk om zijnen God te verloochenen, dan zou men hem in het leven laten. Hij weigerde; men hieuw hem beide handen af, maar nog bleef hij standvastig. Toen volgden zijne armen, maar toch hield hij vol en eindelijk stierf hij onder de vreeselijkste pijnen, met de geloofsbelijdenis op de lippen.

In Caesarea wendde een Turk, die aan het bloedbad had deelgenomen, zich tot een aardig meisje van 12 jaar, wier vader men juist voor hare oogen vermoord had, en zeide tot haar: „Kindlief, ik wil uw leven sparen, u met mij naar mijn huis nemen en u als mijne eigene dochter behandelen, indien gij den Mahomedaanschen godsdienst wilt aannemen.” Maar zij ant-

woordde: „Ik geloof in Jezus Christus, Hij is mijn Heiland, Hem heb ik lief. Ik kan aan uw verzoek niet voldoen, ook al zoudt gij er mij voor dooden.” Hij sloeg haar daarop herhaaldelijk met zijn zwaard en liet haar voor dood liggen; maar een andere Turk, die meer medelijdend was, bracht haar lijk — althans dat meende hij — bij hare moeder om te begraven. Deze zag dadelijk, dat de levensgeesten nog niet uitgedoofd waren, en werkelijk is het meisje later nog hersteld.

Om de woorden eener Armenische dame aan te halen: „Van de 50 Gregoriaansche priesters en de 16 Protestantsche predikanten, die letterlijk, onder „langzame marteling” werden geslacht, is er niet één gevonden, die zijn leven wilde koopen door de afzwering van zijn geloof. Niet zij alleen, maar 100,000 ¹⁾ hunner volgelingen werden standvastig bevonden in hun liefde voor Jezus, en weigerden een enkel woord uit te spreken of één vinger op te heffen, ten teeken dat zij het Mahomedaansche geloof aannamen om hun leven te behouden. Toen eene arme vrouw haar eenigen zoon voor hare oogen in stukken zag houwen, nam zij zijne bloedende hand op en kustte die weenend, terwijl zij terzelfder tijd tot hem zeide: „Mijn zoon, zulk een lot past den Christen.” Een der Turken, die aanwezig was bij het bloedbad in Sassoen, hoorde men menigmaal aan de omstanders vragen: „Maar wie is dan toch die Hesous Nazvoristi (Jezus van Nazareth), Dien zij allen aanroepen bij hun sterven?”

Weer een andere Turk leende, toen de moordtooneelen waren afgelopen, eenen Bijbel, omdat hij toch eens

---

¹⁾ Wij geven het cijfer zooals zij het opnoemt.

zien wilde of hij daarin iets vinden kon, waaruit de Christenen hun kracht en heldenmoed putten om alles te verduren. Bij het teruggeven van het Boek zeide hij: „Ik geloof, dat ik het nu weet. Het is de Geest van Hesous, uw Profet. Hij ook was zoo.”

De Geest van Jezus en Zijn vrede in hunne stervens-ure is wel het erfdeel van Zijne belijders geweest. Toen Abouhiattan de predikant van Urfa, door een kogel in de borst getroffen, neerstortte, brak zijne dochter, gesterkt door hare liefde, door de moordenaars, die hem omringden heen en knielde neer aan zijne zijde. Hij zag haar glimlachend aan, en toen zij hem smeekte om een enkel woord tot afscheid, sprak hij tot haar: „Vrees niet, de Heer is met u. Ik ken geen angst of vreeze meer, want ik ga naar mijnen Heiland.”

Gode zij dank! — „Bij Christus,” en „In Vrede. heengegaan” mag men zeker schrijven op alle graven van deze martelaren der negentiende eeuw, zoowel als op die der eerste.

Maar wij mogen daarom niet uit het oog verliezen, dat er toestanden zijn, nog droeviger dan eenig martelaarsschap, nog vreeselijker dan eenige pijniging. Zelf mensch zijnde, kunnen wij eene rilling niet weerhouden bij zooveel menschelijke ellende; als Christenen beweenen wij onze gevallen broeders in Christus; maar als vrouwen wordt ons hart letterlijk gebroken bij de gedachte aan wat onze zusters daarginds moeten uitstaan. Zij hebben geleden — het allerergste, dat eene vrouw met mogelijkheid lijden kan. Wat ontelbare Armenische vrouwen en Armenische meisjes van acht jaren en jonger, te lijden gehad hebben van de Turken, is met geen woorden uit te spreken, — ternauwernood hebben wij de kracht het ons in te

denken. En toch is er nog eene gedachte, die wij niet van ons af mogen zetten, die wij in het gezicht moeten durven zien. De dooden hebben tenminste rust gevonden, maar ~~vele~~, vele slachtoffers leven nog en hebben een lot, oneindig droeviger dan den dood, gevonden. Zij sleepen hun bestaan voort in de Turksche harems, in Koerdische dorpen, of zwerven in de vreeselijkste ellende rond, overal den dood zoekend, maar vergeefs!

Zoowel van hen, die gestorven zijn, als van hen, die nog leven dringt een kreet tot ons door. Maar het is geen kreet om wraak, zooals uit het bloed van Abel opsteeg. Hoort zelf de woorden van eene onzer Armenische zusteren, die uit naam van haar geheele volk spreekt: — „Wij Armeniërs voelen, dat niets ter wereld genoeg kan zijn om ons weergaloos verlies te vergoeden, dan” — dan wat? Wil zij zeggen: Bloed om bloed, leven om leven, en foltering om foltering? Neen!: dan, „*dat de zegeningen van het Christendom, ook bij de Turken ingang vinden.* Dan alleen zullen zij inzien, dat het teeken des kruises, hetwelk zij met hunne zwaarden op de schedels hunner slachtoffers slaan, in waarheid het teeken van oneindige Liefde is, en het eenige geneesmiddel voor de zonden van alle volkeren.”

Men kan er met niet te veel nadruk op wijzen, dat de grootste dienst, dien men den Turken bewijzen kan, is, het hun voor goed onmogelijk te maken dergelijke moordtooneelen te herhalen. Toch moeten wij niet vergeten, dat ook al werken en bidden wij voor de vernietiging der booze *machten*, wij daarom toch niet *mogen wenschen* naar de vernietiging der *menschen*,

die het kwaad bedrijven, maar wij integendeel moeten trachten hen te redden.

Konden de dooden spreken, dan zouden zij ons smeeken om thans te luisteren naar de kreten der levenden. De groote menigte die is heengegaan, heeft een minstens even talrijke menigte achtergelaten, — hulpeloos, van alles beroofd en verlaten. Het is waar, dat de vrouwen dikwijls den dood aan de zijde hunner echtgenooten gevonden hebben, en dat ook menigmaal de kinderen met hunne ouders stierven — vooral wanneer zij in hunne pogingen om hen te beschermen zich aan hunne kleederen vastklemden — maar toch bleven er ontelbaar vele weduwen achter, met een nóg grooter aantal weezen. Voeg daarbij de ouden van dagen, de gewonden, zij die geleden hebben door hongersnood en koorts, en het is totaal noodeloos nogmaals er op te wijzen, wat een toonbeeld van ellende dat schoone land geworden is, waarvan de bewoners steeds overtuigd zijn, dat eenmaal daàr de ligging van het Paradijs geweest is.

Maar het is eene ellende, waaraan wij te hulp kunnen komen. Wij vrouwen vooral — Christenvrouwen — wij kunnen de weduwen en weezen dier martelaren voor ons geloof helpen. Wij kunnen de vrouwen helpen, door hunne handwerken, die uitmunten door smaak en schoonheid, te koopen. ¹⁾ Wij kunnen voor de kinderen christelijke scholen en tehuizen oprichten, waar zij den God hunner vaderen kunnen leeren liefhebben en dienen. Zij die reeds in

¹⁾ Verkrijgbaar bij de Vereeniging „Friends of Armenia,” 47 Victoria Street, Westminster.

dergelijke inrichtingen zijn opgenomen, — maar ach! hoe betrekkelijk klein is hun aantal, — toonen een bijzondere ontvankelijkheid voor goede indrukken. Elk hunner, hoe jong ook, heeft zijne eigene lijdensgeschiedenis. Menigmaal gebeurt het, volgens de verhalen der zendelingen, dat midden in den nacht een der kleinen uit zijnen slaap opschrikt, luid roepende, dat de Turken zijn vader en moeder vermoorden, en in minder dan geen tijd zijn allen in de slaapzaal opgeschrikt en vervullen de kamer met hun geklaag en gejammer. En toch is het gebeurd, nog niet lang geleden, dat deze jonge kinderen in een der weeshuizen tot hunnen leermeester kwamen, met het verzoek, dat hij hun zou toestaan in hun vrijen tijd geld te verdienen om een kind in een Chineesch zendingshuis te helpen! Hoe het kwam, dat zij dachten aan kinderen in China, terwijl onder hunne eigen geloofsgenooten zoovelen zonder hulp of onderkomen rondzwerven? Zij antwoordden daarop: „omdat de kinderen in China *heidenen* zijn, en dat het toch gelukkiger is Christus te kennen, en te lijden alles wat zij en hunne ouders geleden hebben, dan voort te leven zonder ooit Zijnen naam gehoord te hebben!” Is het niet een vreeselijke gedachte te weten, dat duizenden van *die* kinderen nog onverzorgd rondzwerven, aan gevaren van allerlei aard blootgesteld, gevaren grooter dan wij zeggen kunnen — en zooals in het geval van onze hulpelooze jeugdige zusters — grooter en vreeselijker, dan wij zelfs durven indenken?

Bij den moord te Urfa, zeiden de Turken tot een knaap, wiens ouders juist vermoord waren: „Gij zijt jong en ge hebt uw geheele leven vóór u, waarom zoudt

gij er niet van genieten! Word Mahomedaan en wij schenken u het leven." Maar hij stond kalm en fier tegenover hen en sprak: „Ben ik dan beter dan mijn vader, dien gij gedood hebt? Ben ik beter dan mijne moeder, die gij ook vermoord hebt, en die mij den weg ter zaligheid heeft gewezen? Neen, ik wil geen Mahomedaan worden; ik ben bereid voor Christus, mijnen Heer te sterven." Zij vielen hem aan en overdedten hem met een en twintig wonden, waarna zij hem voor dood lieten liggen. Maar toch kwam hij na geruimen tijd weer tot bewustzijn; wist met veel moeite weg te kruipen van de lijken, die overal rondom hem lagen en bereikte nog het zendingshuis, waar hij werd opgenomen en hij gestorven is. Terwijl hij daar nog lag, en hij de vreeselijkste pijnen uitstond, kwam een andere knaap weenende en snikkende binnenloopen. Hij vroeg, wat hem deerde. „Ik heb mijnen Heer verloochend," luidde het antwoord en toen volgde het geheele relaas van zijne doorgestane ellenden. „Zij hadden eerst mijn vader en mijn moeder gedood, en onthoofden toen mijn kleine zusje, waarop zij met haar bloedend hoofd als met een bal speelden en mij waarschuwd, dat hetzelfde lot mij wachtte, indien ik geen Mahomedaan werd. In mijn grooten angst zeide ik toen, wat zij mij bevalen. O!" zoo eindigde hij zijn verhaal, „zal Christus het mij ooit kunnen vergeven?" Toen antwoordde de knaap die getrouw gebleven was, met zwakke stem: „Christus zal het u wel vergeven, *maar gij hebt een heerlijke gelegenheid ongebruikt laten voorbijgaan.*"

Laten wij deze les ter harte nemen. Indien wij, die zeggen Hem lief te hebben, in dezen bitteren nood

Zijne broeders en zusters niet te hulp komen, zal Christus zonder twijfel ook ons vergeven, want Hij is genadig tegenover onze zonden, en onze ongerechtigheden zal Hij niet langer gedenken. Maar niettemin hebben ook wij dan eene heerlijke gelegenheid ongebruikt laten voorbijgaan.

En die gelegenheid zal zich geen tweede maal voordoen. Binnen weinige jaren — drie of vier wellicht — zal de grootste nood gelenigd zijn, en zij, die wij nu nog door onze gaven en onzen steun kunnen helpen, zullen dan gered, of — *niet* gered zijn. Het is hier niet mede als met den anderen grooten plicht, die op onze schouders rust, — God behoede ons, dat wij ooit het groote gewicht daarvan trachten te verkleinen, — den plicht om het Evangelie aan de Heidenen te verkondigen. Die plicht heeft op ons gerust sedert de kerk Gods bestaat en zal op ons blijven rusten — „totdat Hij wederkomt.” De heidenen, zoowel als de armen, hebben wij immer met ons, en ten allen tijde kunnen wij hen helpen en goeddoen.

Maar onze lijdende broeders en zusters daarginds hebben wij niet altijd; en niet altijd zullen wij de gelegenheid hebben Hem onze liefde te toonen, door Zijne ledematen ginds te helpen en te steunen, nu het nog tijd is.

D. ALCOCK.

Het kan niet anders, of ieder, die de voorgaande regelen gelezen heeft, zal met belangstelling een boek begroeten van dezelfde hand. De bij ons zoo bekende en geliefde Schrijfster van „De Spaansche Broeders” geeft ons in „**AAN DEN EUPHRAAT**” een verhaal te lezen uit het Armenië onzer dagen. Geen gruwelen, die ons het lezen bijna onmogelijk zouden maken, beschrijft zij; — zij omsluiert die althans zooveel als doenlijk is. Met hare groote gaven weet zij ons echter, ook zonder die, een beeld te schetsen van het leven en lijden in Armenië, waardoor wij dat land en zijne bewoners leeren *kennen* en liefhebben, zoodat het ons niet langer mogelijk zal zijn ons van hunne zaak af te wenden met de thans zoo vaak gehoorde verontschuldigen, die toch slechts op onze onkunde en liefdeloosheid berusten.

„Aan den Euphraat” zal binnenkort verschijnen in de **Vereeniging „Christelijke Bibliotheek”, gevestigd te Nijkerk**, maar het zal ook afzonderlijk verkrijgbaar worden gesteld, opdat *alle* Christenen, die den onwaardbaren zegen genieten van in ons Christenland geboren te zijn, niet langer onkundig behoeven te blijven van den strijd en het lijden hunner vervolgde geloofsgenooten in het verre Oosten.

Wie reeds vóór de kennismaking met dit boek eene gift wenscht te zenden voor de hulpelooze weduwen en weezen, kan zich wenden tot het Comité voor Armenië, dat voor ons land gevestigd is te 's Gravenhage. Het adres van den Penningmeester, die gaarne *elke* gave, hoe gering ook, in ontvangst neemt, en die tevens bereid is alle verlangde inlichtingen te verstrekken, is: den Hooggeboren Heer Mr. F. Graaf van Bylandt, Alexanderstraat 21, Den Haag.

November, 1898.

ADELPHA.

Vereeniging Christelijke Bibliotheek.

Uitgever: G. F. CALLENBÄCH te Nijkerk.

Het doel dezer Vereeniging is om in een tijd waarin zooveel onbeduidende, ja veelal verderfelijke lectuur gelezen wordt, dikwijls alleen omdat **die boeken** zoo goedkoop zijn, **ook goedkoop** boeken verkrijgbaar te stellen. Maar dan niet goedkoop ten koste van degelijkheid, 't zij 't inhoud of uitvoering betreft. In elk opzicht tracht deze Vereeniging **het beste** te geven. Wat zij daaronder verstaat, blijkt uit de boeken die in den eersten jaargang verschenen, en die bij elken solieden boekhandelaar te bekomen of te ontbieden zijn.

Ook is dat na te gaan uit het **programma voor den 2en jaargang**, dat de volgende nieuwe uitgaven aankondigt:

A. Brummelkamp, Voor het Gemeene-Best. **D. Alcock**, Aan den Euphraat. **Ch. Dixon**, Eerstelingen van den oogst. **Armin Stein**, Magister Philippus Melancton. **Dr. F. van Gheel** Gildemeester, Thomas Carlyle. **Dr. P. J. van Melle**, De koninklijke wet. **Dr. H. M. van Nes**, John Bunyan.

Het lidmaatschap bedraagt f 5.— per jaar. Daarvoor ontvangt men minstens 100 vel druks (1600 bladzijden) in stevige omslagen netjes aan deelen ingenaaid, zoodat b.v. een boek van 160 bladz. den leden slechts 50 cent kost. Fraaie linnen stempelbanden verhoogen den prijs met 35 cent per deel. Mochten bovengenoemde boeken te zamen geen 100 vel bedragen, dan wordt aan dit program nog een boekwerk toegevoegd. Zoo ontvingen b.v. de leden van den eersten jaargang voor hun f 5.— contributie 7 werken die samen 103 vel telden, zoodat bij de reeds zoo goedkoopse boeken nog 3 vel **gratis** gegeven werd. Niet-leden betaalden vóór deze boeken f 9.20, welke prijs nog laag te noemen was.

Na de verschijning van het 40^e vel wordt over de jaarcontributie beschikt, en na de verschijning van het laatste deel over het bedrag der banden. Alleen door bedanken vóór of met het einde van den loopenden jaargang houdt men op lid te zijn; wie niet bedankt blijft ook het volgend jaar lid.

De Vereeniging herdrukt geen reeds bekende boeken, maar levert haren leden steeds geheel nieuwe lectuur.